„ЗАСТАВА“ излази реровно
средом, петком, недељом, на целом табаку, а уторником на по табака.

ЦЕНА ЈЕ ОВА
за Аустро-Угарску:
на целу годину . . . . . 14 ф. — н.
на по године . . . . . 7 ф. — н.
на четврт године . . . . . 3 ф. 50 н.
на 1 месец . . . . . 1 ф. 20 н.
За Србију (у сребру).
на годину 35 дин. на пола године 17½ дин.
на четврт године 9 динара.

ЗАСТАВА.

ОГЛАСИ рачунају се по 6 новч. од сваке врсте оваких ситних слова, а за жиг плаћа се по 30 новч. сваки пут.

ДОПИСИ шаљу се уредништву, а предплата и огласи администрацији „ЗАСТАВЕ“ у Нови Сад у дунавској улици.
РУКОПИСИ не враћају се натраг.

Поједини бројеви стају 10 новч.

БРОЈ 100. У Новоме Саду у среду 2. (14.) јула 1880. ГОДИНА XV.

ТЕЛЕГРАМ „ЗАСТАВИ“.

Карловци 1. јула. Никола Лемајић, писац пашквила против професора Боровте, конференцијом једногласно искључен из богословије.

У ТИШИНИ ПРЕД БУРОМ.

Време ове почивке, која је настала између оног времена, кад је берлинска конференција закључила свој посао о грчком питању и оног, кад ће тај свој закључак званично Турској саопштити, време те почивке, која наличи на тишину пре буре, испуњују сваковрсни гласови, од којих ни један није толико погодан, да разблажи несносну запару политичне атмосфере, него скоро сви гласови то наговештују, да идемо на сусрет озбиљним заплетима на истоку. Од свих тих гласова најзанимљивији је онај, да је Русија понудила својих 20.000 војника за поседнуће оних области у Епиру и Тесалији, које по закључку конференционалном имају Грчкој припасти. Ту понуду учинила је Русија Енглеској с тим додатком, да би британске лађе имале искрцати руску војску на дотично земљиште. Каже се, да се Гренвиљ изненадио, кад му је Русија тај предлог учинила и да није на први мах знао шта да одговори. Истина, вест је та као измишљена опровргнута с руске стране, но то опровргнуће не одузима ништа од оне занимивости, коју смо напред споменули, па ако је и измишљена, то је ипак тако сретна измишљотина, да она сама по себи обележава општу европску ситуацију и као оштар зрак осветљава стање, у коме се Европа данас налази.

За разумевање, колико је мучна иронија за сву ванруску дипломацију у томе гласу, треба само да потсетимо на оно, шта се све говорило и писало при почетку ове најновије дипломатске акције у источном питању. Ваља се само сетити, како се још од берлинског конгреса па све до пристанка на берлинску конференцију непрестано наглашавало, како треба јелински живаљ на балканском полуотоку подржавати и таким начином стварати на место пропадајуће Турске нов живи бедем против славенске поплаве. И онда дакле, када је отимало маха уверење, да је Турска природна противница сваком већем напретку и развитку и да се та држава, која у себи носи све услове пропасти, не може више никојим вештачким сретствима одржати, и онда се акција против Турске претстављала у таком виду као да је више наперена против Русије и славенских народа на Балкану.

Начело народности, то модерно државотворно начело, потхрањивано је нарочито са запада, док није до своје победе у средњој Европи доспело. Русија је истина и пре тога ударала на Турску, али је тада чинила то ради заштите својих једноверника, који су од мухамеданског верозаконског фанатизма патили. Дуго је времена у Русији владала идеја за обнову старог византијског царства, јер је руски развитак на истом источно-византијском темељу заснован био. Тек у последњем рату прихватила је Русија оно народносно начело и завојштила је на Турску ради заштите и ослобођења не само својих једноверника, него и — једноплеменика.

Но тиме, што је Русија уважила дух времена, тиме није могла избити ону неповерљивост, која је од вајкада у Европи напрема свим руским подхватима на истоку владала. Дошло се с другим приговором. Рекло се, да Русија, која сама нема унутрашње слободе, која је апсолутистична, не може ићи на ослобођење других народа. Начело слободе, опет модерно начело, то је било име, под којим је Европа устајала, ако не оружано, оно на публицистичком и дипломатском пољу, против руског подузећа на истоку. Именом тога начела чињене су највеће погрде не само на Русију, него и на оне јадне народе на балканском полуотоку, који су чезнули за сло одом, крвавили се тога ради, и који су клеветани и деградирани до слепог оруђа руског једино с тога, што су вољни били, да приме спас од Русије онда, кад им слободоумна Европа не само икакву стварну помоћ, него и симпатију ускраћиваше.

Русија свим тим поступцима није се дала побунити. Несебично је напустила земљиште балканског полуотока, остављајући за собом уставност у васкрслој младој бугарској кнежевини и осигуран автономни живот у тако званој источној Румелији, коју је јевропска дипломација измислила. Не кажемо, да Русија при свему томе није имала своје сопствене интересе у виду и рачуну, Не. Но ту баш и лежи што је она своје интересе знала у склад довести са оним начелима, која данас владају светом: начело народности и народносне слободе. У остварењу тих начела налази она свој рачун и тиме плива на површини савремене струје, те отуд може да се лако и безазорно креће, док се међу тим њезини противници налазе у вртлогу, у колебању између начела и својих себичних рачуна, познатих под именом „интересних сфера“, и док из тога вртлога не уму за себе правог изласка да нађу. Русија се само у питању западне половине балканског полуотока одмакла од великих савремених начела, било из слабости, било из прикривених смерова, било из пријатељства, у којем је тројецарским савезом спутана била, и баш у том попуштању лежи најслабија страна њезине источне политике.

У грчком питању, које данас узнемирује свет, ту је Русија остала досљедна и својој традиционој политици и модерним начелима слободе и народности. Кад се у велико почело на дипломатском пољу то питање да покреће, онда су зли језици, као што смо напред подсетили, говоркали, како ће се тиме Русија у неки теснац довести и како Јелинство у будућности значи насип против славенске навале. И гле! На берлинској конференцији Русија не само да се не противи проширењу грчких граница у Епиру и Тесалији, него она ставља предлог, који од свих најдаље иде у прилог грчкој ствари. Тиме је злурадницима избијен нож из руку и они су стали збуњени и пометени. Но враголан онај, који је измислио вест о искрцавању руских војника на грчкој обали, није се задовољио моралним успехом руским на берлинској конференцији, него је хтео још, ако не друкче, оно у шаљивом облику, да претстави устрављеној Европи страхоту, која би понићи могла из руско-британске алијанције. Искрцавање руских козака из енглеских бродова на грчкој обали, то је довољно, да послужи као предосећај за оно стање континенталне Европе, у којем би се ова под диктатуром руско-британском налазила.

Заиста, така шала у добу, када у Енглеској славено- и слободољубиви Гледстон крму држи, када дакле није искључена могућност те алијанције, така шала малко је незграпна за патицврке државнике, који политиком „од случаја до случаја“, т. ј. од данас до сутра мудрост нижу и тако своје дане трају. С тога се ни најмање не треба чудити, што усљед горње вести поново се сипају грдње на Русију. Кажу, да би се тиме Русији само повод дао, да у име Европе и опет у велико завојшти на Турску и ову у гроб справи. Но није толико бојазан због Турске, која их помамљује против Русије. Она перспектива, коју им је на часак онај шаљивчина Рус отворио и која није само по Турску кобна, та перспектива ужасава их и изазиље њихов бес против Русије, који међу тим није кадар да застре и прикрије њихово очајно стање.

То је заиста несносан расположај у овој отпочивци, у овој тишини пред буром.

КО ДА ГРАДИ СРПСКУ ЖЕЉЕЗНИЦУ?

То важно питање, од решења кога зависи смањење некорисних услова, које смо примили у конвенцији или обратно, оснажење њихово у највећем размеру, садашње министарство, као што се види оставило је нашој сопственој увиђавности, и благодарећи томе, ми смо у неколико и на врло кратко време постали своји сопствени староци.

Хоћемо ли се користити умесно и како цељи одговара том феноменалном, самом силом околности датом нам привилегијом? Дај боже. Но неможемо да тајимо, да нас нешто плаши и узнемирава за срећан исход ствари.

Главно питање, које сада предстоји нашем личном суђењу и предходном решењу ad referendum скупштини јесте ово: да ли да наше жељезнице градимо сами, то јест на свој сопствен рачун, или да дамо концесију страним предузимачима.

Досада се питање о нашим жељезницама расматрало само с једне његове политичке стране, док је друга, економска страна расматрана површно и тако рећи en gros. А то је са свим природно, с тога — што је политична страна тога питања појмљива ако не свима, а оно доиста врло млогима, док, напротив, чисто економска страна тога питања јасна је за мало њих. Наша политичка прошлост направила нас је довољно зрелима да хватамо сваку политичну комбинацију; но та иста прошлост није нам никада пружала прилике, да изоштравамо наш ум у изучавању и разумевању великих економских питања.

У првобитном и општем разматрању нашег жељезничког питања главна брига била нам је у том, да нас то замашно по нас ново предузеће неврге најпре у материјално-економску а за тим и у морално-политичну сферу Аустро-Угарске. Ми смо се бојали, да ће нас Аустро-Угарска савршено поплавити — у случају, ако би она под једним или другим видом постала фактички господар наших жељезница. Очевидно је да нема нужде доказивати разложност овога страховања. Разложност је ова толико јасна, да би је само онај могао оспоравати, који би за то имао извесне личне рачуне. А да ли смо ми досада бар штогод урадили да би одклонили опасне за нас посљедице од грађевине жељезнога пута? Баш ништа. Јасно је, да оне уступке које смо учинили Аустро-Угарској у закљученој с њом конвенцијом нису ни најмање кадре да умале наше страховање. Па може ли Србија сада још одклонити ту опасност, што јој грози? Да, може, но једино на тај начин, ако она своју жељезницу сама на свој рачун прави и остајући на тај начин сама домаћин у својој кући, уклониће тако од себе сваки погибаони утицај како у економском тако и у политичком погледу. Другога начина за спасење нема. Јасно је, да ако Србија буде давала концесију коме било, па давала она ту концесију Французима или Енглезима, Аустро-Угарска ће опет кроз неко време постати стварни господар тих жељезница на онај начин на кои је Енглеска постала господар сујецког канала. Механизам је врло прост: Аустро-Угарска треба само да закупи све или бар већи део акција српских жељезница, па да постане прави домаћин тих путева, управо онако као што је то урадила Енглеска у поступању са сујецким каналом. И нема ни најмање сумње да ће Аустро-Угарска тако и да поступи, јер у освојењу српских жељезница она има своје највише интересе економске, а што је главно и политичке. Међу тим јасно је као дан, да управо ти аустро-угарски интереси чине наш уштрб а можемо казати и нашу погибао.

Они, који имају своје рачуне, да добију концесију за грађење и експлоатацију српских путова, старају се да успавају српско јавно мњење тим, што је тај начин угоднији за земљу с тога, бајаги, што ће се земља обићи јефтиније.

Допустимо да је тако. Но да ли ће Србија да прода своју морално-политичку независност за динаре, као онај, што је продао своје првенство за чанак сочива?! Да ли се народ српски зе то борио; да ли је за то још тако недавно водио онаке тешке ратове?! Срби из кнежевине изгубили би подпуно своје достојанство у очима онога братскога им народа — о Европи нећемо на говоримо — кога симпатије и уважење несмеду занемаравати. Срби из кнежевине изгубили би подпуно своје достојанство — ми ово тврдимо са пуним убеђењем — и у очима своје једнокрвне браћес оне стране Саве и Дунава.

Ми рекосмо: „допустимо, да је то тако.“ Но да ли је доиста тако? т. ј. да ли је доиста за земљу згодније, да грађење и експлоатација жељезнице буде путем концесије, него ли, ако би Србија сама градила своје жељезне путове?

Ми неделимо то мишљење и ми ћемо у прилог томе нашем мишљењу навести ова факта, која сама речито говоре:

Почнимо тиме, да је Угарска одлучила да подигне целу нову линију жељезног пута, тако названу „пештанско-земунску“; у тој цељи да јој као централно продужење тога пута служи жељезница кнежевиве Србије, која ће по свом положају и по времену добити још три главне извозне тачке: Букурешт, Цариград, Солун. Међу тим, као што је већ познато, Угарска је одлучила да своју жељезницу гради сама а да неприбегава давању концесије. Мислимо да због тога не би могао нико корити Мађаре, да не разуму својих економских користи. Даље:

Све европске државе осетиле су незгоде кад се тако важна политичка економска снага, као што су жељезнице, налази у туђим рукама и траже начина да их одкупе од приватних лица. Разуме се, да што је мања и слабија држава, тим више осећа утицај те и ако унутарње али ипак самосталне оделите и туђе снаге. Румунија, као мала држава, најпре је од свију искусила целу ту незгоду и дошла је до убеђења, да јој треба пошто било да жељезницу у својој земљи добије у своје руке. После млогог дипломатског напора и великих новчаних жртава напослетку је успела, да дође до откупа својих жељезничких путова и да постане њихов господар.

А да ли ће српска кнежевина која има више узрока, него ли иноја друга држава, уклањати од себе сваки страни досадан утицај — која има пред очима горко искуство других држава, — која, напослетку, има могућност да у самом почетку избегне то горко искуство па да само на свој сопствени рачун гради своје жељезнице — да ли ће се српска кнежевина дати уљуљкавати, успављивати и ослепљивати, па да преда у туђе руке тако тажну за њу економско-политичку снагу, која ће због тога, што ће се налазити у туђим рукама, постати у најскоријој будућности експлоататор разоритељ и угњетач српске кнежевине — снагу коју ће кнежевина морати у скорој будућности тражити натраг, но до које ће тешко доћи, а ако и дође, то ће бити са огромним жртвама скопчано. Да ли ће српски народ допустити, да прода своју будућност или у сваком случају, највећи део своје будућности?! Недај боже!

Но ево су нас уверавали и још уверавају да таква и таква компанија жели, да од нас добије концесију за грађење и експлоатацију наше жељезнице, нетражећи од нас никакве гаранције. „Без гаранције!“ Како ли пријатно звуче ове речи! „Без гаранције!“ то значи, да желе да нас обогате, да нас усреће ergo — дајмо што скорије концесију тој великодушној компанији . . . .

Нама се чини, да је то „без гаранције“ просто басна, лукаво измишљени тако рећи мамац за српско јавно мнење: господи из Аустро-Угарске потребно је било, да се српска скупштина убеди, да та жељезница неће стати ни једне паре, па су измислили и компанију, која је готова да прими концесију без гаранције. Но ми смо готови да признамо, да доиста постоји нека компанија, која је готова да прими на себе грађење и експлоатацију наше жељезнице, не тражећи никакве гаранције, ми смо шта више готови тврдити, да је то сасвим природно, но очигледно и јасно као дан, да баш могућност такве компаније даје нам право тврдити, да Србија не треба ни под каквим видом да испушта своје жељезне путове из својих руку, но да треба да их гради на свој рачун.

Доиста, може ли нам бити неразумљиво, да ми немамо тако искрени пријатеља, који би од једанпут наумили да нас ни за ово ни за оно обасипљу благодејањем на своју штету? Ако дакле доиста има људи, који су готови да од нас приме концесију без да траже гаранције, значи, да су они убеђени, да ће наша жељезница доносити обилате приходе. Но ако искусни људи са стране имају тако повољно убеђење о нашој жељезници па су готови, да на њу троше своје капитале, то је онда јасно: да ми имамо још већега разлога, да сами на свој рачун градимо своју жељезницу.

И доиста, ако узмемо у обзир ту околност, да ће наша жељезница служити као копча,

која везује, да ће бити центар, који ће по времену имати за излазне тачке Букурешт, Пешту, Цариград и Солун, то можемо са пуним убеђењем прорицати тој жељезници најсретнију будућност.

Да изнесемо, напослетку, један готов сличан пример, а на име жељезнице виртембершке краљевине.

Та се краљевина у многом погледу подудара са нашом српском кнежевином. Она је на све стране покривена горама и брдима са расутим овде онде пространим плодним долинама, она има 1,750.000 становника (т. ј. свега неколико десетина више становн. него ми у нашој земљи и напослетку главни извор богатства народног састоји јој се у земљорадњи. По простору виртембершка краљевина далеко уступа Србији, али ипак њена жељезничка мрежа износи до 1300 километари. Сва та мрежа жељезних путова јесте сопственост државна. Грађење сваког километера рачунећи у то и целу принадлежност жељезничку коштало је у средњој суми 331842 динара. Та жељезничка мрежа донела је у 1879 год. краљевини прихода суму од 9.445.479 динара.

Преставимо сада, да ће наша жељезница, (које ће пруга као што се рачуна изнети приближно до 520 кил. метара) доносити тек десети део од тога чистога прихода опет ће изићи знатна цифра од 944.548 динара чистог год. прихода.

У сваком случају види с се јасно, да ми не треба да се бојимо губитка у томе случају, ако своје жељезнице сами на свој рачун градимо.

Да ли дакле треба да доказујемо још и оне користи, које ми добијамо у случају, ако наше жељезнице буду у нашим рукама? Мислимо, да те потребе немамо. У осталом ми ћемо се доцније између другог дотаћи и те стране тога питања.

Београд 29. јуна 1880. **К. С.**

„Реч српској омладини.“

(Свршетак.)

У даљем разлагању подсећа писац на прву српску омладину, те сравњујући исту метеорским пламеном и наглашавајући, како је и прва омладина своје легло имала у ђачком крилу, изјављује, да је прва омладина умрла природном смрћу, јер — вели писац — „умрла је због слабости, због немоћи“.

Из овога излази да је за писца прва омладина и данашње подузеће једна и иста ствар. Незнам како и чиме да тумачим ову идентификацију. По мојем мњењу обе ове појаве битно се разликују једна од друге, што ће ми сваки одобрити, који је проникао како биће прве омладине тако и суштину данашњег подузећа. Истина да прва омладина своје легло у ђачком крилу имађаше, но она неимађаше на себи лик ђачке заједнице, а већ ово држим да је више нег довољно, да покаже неоснованост поменуте идентификације.

Не мање је неоснована — јер оста од писца недоказана — изрека, да је прва омладина умрла природном смрћу, да је умрла због слабости и немоћи. Свак знаде да је прва омладина обухватала целокупно „умом и срцем“ младо Српство. Ту беху концентрисане умна и физична снага тадањег Српства, и ја не могу допустити, да је умна и физична слабост ил немоћ спремила гроб првој омладини. Узроци њене пропасти не потекоше из овог извора...

Полазећи са овог погрешног гледишта, писац чланка „реч српској омладини“ даје познати, да је његово уверење да ће и данашњи покушај наше омладине врло кратког века бити.

Није моје да у напред браним омладину против ове замисли. Она кад се одважила да у јавност ступи, јамачно да је оценила своју умну и физичну моћ и да знаде шта у њеној снази лежи а шта не. Писцу није дакле било ни места а још мање потребе, да подузећу омладине голим речма — без доказа — живот пориче.

Што писац даље вели о мањкању стрпељивости и истрајности у Југославена па и у Срба, ту се с њиме потпуно слажем — само је гледе омладине требао и сам да покаже више стрпења, требао је да причека, да ову на раду види, те да онда изрече, да-л и у ње овога имаде или не.

Ово исто важи и за онај став где писац омладини препоручује, да ако збиља хоће да буде учитељ своме народу, то да се пре свега учи раду и реду, јер — вели писац — „тога нама треба, а да тако буде, треба доста самопрегорења и чврсте воље, што се може стећи тек дугим вежбањем у — тишини.“ Питам писца: где је омладина изјавила, да она одмах при ступању у јавност хоће да игра улогу учитеља? Не показује ли њезин проглас у 81. бр. „Заставе“ баш противно?

„Кад народ види — вели писац у даљем разлагању своме — како прваци му неуморно раде, како савесно врше дужности места и положаја: тек тада ће сваком севнути пред очима, како нас нерад упропашћује...“

Немогу, а да не напоменем, како ми чудновата изгледа мисао писца, која из ових речи провирује. Изгледа као да писац жели, да се у погледу пробуђивања јавности, латимо начела израженог у речима: laissez faire — laissez passer и да га се држимо све дотле, док јавности самој не пукне пред очима, како нас нерад тамани. А донде? Чекајући ово могли би дочекати, да се овостраном Српству запева:

Друмови ће пожељет Србаља
Ал Србаља више бити неће.

Да се ово избегне, мислим да није најбоље средство: чекати док народу — само по себи — не севне пред очима, како га нерад упропашћује. Држим да неће бити лоше, ако се то севање — ускори.

Наваћајући како се у нас тобож држи, да је за рад довољна тек само воља а не и знање и умење, вели писац; „Да човек стече знања, да се човек добро „поткује“ треба имати „стрпљивости и истрајности“ па да у главном прође скроз и скроз хранилиште науке. Но ви, тек што сте ушли, да речем у храм науке, а ви већ нека вратаоца нађосте кроз која утекосте са прогласом у руци! Зар сте већ нашли камен мудрости?“

Овако писац чланка „реч српској омладини“. Није ми намера да на ове умишљаје одговорим онако како би исти заслужили. Из поштовања према ствари и листу, одустајем од сваке полемике ове врсте и држим да ћу најбоље учинити, ако писцу дам уверење, да може потпуно спокојан бити, да он горњим речма ни у ком погледу није натрапао на камен мудрости,

„Време је — завршује писац најсвечанијим тоном педантног катедристе — да се сваки научи резону, шта му је посао, шта задатак; кад му ваља и шта да ради, а кад не.“

Заиста златна мисао, и ја сажаљевам само то што је иста писцу дошла на ум тек при завршетку његова чланка, а не онда, када беја узео перо да напише „реч српској омладини“.

Остављајући овим родољубивог писца, не може ми се на ино, а да у овој ствари не речем и сам — коју искрену.

Ко је год имао прилике да упозна мало из ближе наш народни живот и поједине огранке овога, мора признати, да смо на много којим од ових огранака или застали или — што је још грње и горе — да се на истима у потпуном назатку налазимо. Узрок овој жалосној појави не лежи толико — најмање једино у тобожњој душевној и физичној немоћи, у мањкању знања и умења, колико у нашем немару спрам јавних, народних послова, и у малој постојаности и истрајности. Ми би и могли и умели много што шта учинити у овој ствари, — ал мало их је, који ово хоће. Није дакле чудо што све више и више корачамо у — назад. Где на пољу јавног рада преотима све то више маха надри начело такозваних практичара, начело изражено у речма: себи дери девере, — где се сваки покушај: да се ово зло измене или бар ублажи из разлога, што из-а-њ не провирује никаква директна и лична корист по наше практичаре, од стране ових проглашава за незрело подузеће неких усијаних глава — ту напредак народа мора застати и поћи попут — ракова трага.

Познато је да напредак народа не зависи једино од тога, колико у њему имаде научно образованих људи, колико је коло његових научењака, но поглавито од тога, у којој су мери резултати науке у народ, масу, продрли и ту корена ухватили. Да резултати ови што боље продру у масу народа, нужно је да они, који овом продирању пут крче, знају правац, којим ће их маси за што краће време а у што обилатијој мери и разумнијој форми — које једино успех гарантује — приступним учинити, нужно је, да дотични знају најбољи начин примене научних резултата на особине свога народа. Да пак овај правац и начин погоде, нужно је пре свега, да сопствени народ добро и свестрано упознаду, јер само под овим условима могу очекивати, да им рад по народ користним плодом уроди. Упознавање народа пак постизава се најбоље — радом у народу.

Може ли се по овом замерати омладини, што она хоће себе свестрано са народом да упозна, и што она потпомагањем раденика на пољу народњег напретка, хоће отуд стеченим знањем и искуством своје знање и умење да усаврши у такој мери, да кад касније по конзеквенцији оног природног начела „на млађима свет остаје“ — руководјење јавности на се прими — да се онда не нађе пред непознатим објектом, и да не мора трошити скупо време око упознавања овога, но да већ опробаним срествима на познатом пољу свој стварни рад око народњег напретка отпочне односно настави, те да тако народ попут све јачег умног и материјалног усавршења лепшој будућности у сусрет поведе.

Тако ваља разумети подузеће данашње омладине и само незнање — ил нешто још горе — могло је из јасно изречене изјаве омладине наше: да она жели да постане извор из ког ће извирати снаге, које ће своје силе народњем напретку посветити — извући закључак: да ће омладина чим на јавност ступи, овој у сваком погледу гигантне снаге на расположење ставити.

При завршетку нек ми је допуштена још једна примедба.

Напред сам рекао од чега све зависи поглавито напредак једног народа. Сваки иоле напреднији народ поседује једног по околностима мање-више савршеног фактора, који у народњем напретку важну улогу игра. Тај фактор јесте интелигенција дотичног народа. Интелигенција ваља да је у народу копча, која одржава везу међу народом и колом научењака-раденика на пољу народњег напретка. Је ли нужно да извађам како ми Срби стојимо у овом погледу. Ми се често хвалимо јаком и будном интелигенцијом, само штета што нас догађаји обично противном уче. Наша интелигенција је — с малим изузетком — јавност сасвим занемарила; сам себи остављен народ посрће час амо час тамо, као оно брод који је крман изгубио, а коло раденика на пољу народњег напретка сваким даном све то већма опада, јер је услед немара наше интелигенције изгубило природни ослонац свој а попут овога и свезу са народом. Може ли, сме ли ово и на даље тако остати? Интелигенција наша, која се ево и према подузећу омладине показује доста индиферентна, та интелигенција мора што пре другим путем окренути, мора се отрести дремежа и индиферентизма, који су њоме овладали — ово изискује од ње сопствени интерес јој. Интелигенција наша јамачно неће хтети, та народ преко ње пређе на дневни ред; она је само у свези са народом важан фактор, без те свезе нико и ништа. Но и коло научењака наших држи се сасма резервисано према подузећу наше омладине. Ако се у чему не слаже, што то на јавност не изнесе? Има на пр. доста ствари, са којима се и сам не слажем; често ми изгледа као да одбор за сазивање састанка — не омладина — хоће да подгрева мисао старе омладине, против чега се према садањим околностима отворено изјављујем, но то не треба да нас заведе, да ради те појаве ствар саму по себи ставимо са дневна реда. Не стоји да омладина мора пристати уз начела привременог одбора, она може ова модификовати а по околностима и сасма пов modus поставити како да ради на сопственом и народњем унапређењу.

Са овог гледишта тешко ми пада да схватим ћутање наших научењака. Не могу да поњам како онај, коме, с обзиром на нехатост наше интелигенције, и најмања припомоћ мора да је добродошла, како такав може да се чини невешт у овој ствари. Место да прихвате пружену припомоћ, да јој за случај потребе даду бољу организацију, која би потпуно одговарала ствари и околностима, они највише ако тек рамени слежу. Не тако господо! У вашем и у интересу народа не даље тако! Држите ли да је омладина ударила кривим путем — упозорите је. Чинил вам се њена припомоћ — за коју тешко да ће те рећи моћи, да вам није од потребе — слаба, ви је за кратко доба вашим искуством оснажити можете, чиме ће те и себе ојачати и рад си олакшати. Остане ли све по старом, тада ће материјална пропаст — за коју се не да порећи, да не постоји — за собом донети и физичну и моралну — а будућност, она лежи у речма:

Друмови ће пожељет Србаља
Ал Србаља више бити неће.

Имајмо на уму да често и најмање маленкости постају узроком често гигантних последица — повољних и неповољних.

О Иван-дну 1880. **Ђ. Ст. Б.**

Политички преглед.

У ово доба мртве тишине политичке у земљама круне св. Стевана дигла се у престоничк ј преси читава хајка на немачки језик. У тој хајци огледа се у једно, колико су Мађари правдољубиви у питању о равноправности народности у Угарској, које (питање) има и свог законског израза у IX. з. чл. од 1868. Познато је, да су Мађари, који другим народностима намећу свој језик, који им у осталом не може донети никаких културних пробитака, — да су исти Мађари највећи шовени у том погледу. У седници **протестанатског црквеног конвента**, који је 26. јуна у Пешти држан, предложио је пододбор, да се из предлога о наставном плану за ђимназије избаци учење немачког језика, т. ј. да у протестанатским ђимназијама немачки језик не буде обвезан учевни предмет. Мађарски листови, а на челу им „Пешти Напло“, поздрављају заносном виком тај предлог и препоручују га, да га сви средњи заводи у Угарској усвоје. Ни један мађарски лист не нађе се, да замери што тој одлуци. Једини министарски саветник, Карло Сас, и то јамачно по наруџбини, ради „проклете дужности“ и за цело „преформе“ ради, нађе се токорсе побуђен, те у „Хону“ бајаги устаде против одборова предлога, али тако млако и са тако слабим доказима, да се очевидно види, да је његова појава само маска, изложена тога ради. да заклони и прикрије тајну радост самих владиних кругова.

Поменутим предлогом пододбора протестанатског црквеног конвента покренута је читава **агитација против немачког језика** у Угарској, не само против језика, него против свега немачког, не само немачког, него у право против свега, што није мађарско. Тако су шовенски мађарски листови узели на око молбу, што је будапештанском мађистрату поднета ради оправљања немачког позоришта у Пешти, те демонструју против немачког језика; неки од отих листова тврде, да позната одлука варошког представништва о немачком позоришту у Пешти важи за сва времена, тако да се за мађарску престоницу никад више не може дати концесија никаком немачком позоришном друштву. Вредно је, побрати мисли неких будапештанских листова о немачком језику поводом одборског предлога протестанатског конвента. Тисин орган „Еленер“ дао се у праведљиву позитуру, те бајаги осуђује одборов предлог, велећи, да је у угарским „полиглотним приликама врло нужно, знати не само немачки, него што више туђих језика. Овај, који децу ободрава да не уче немачки, тај — вели — не ради у духу Деака и Сечења.“ На против „Пешти Напло“ полемише против „културне вике“, што ју је Сас дигао. Мађарима, вели, није нуждан немачки језик; они су сами створили ту велику предрасуду, да се без немачког језика у Угарској не може живети. Мађари су дужни, да се одупру далеко напредованој ђерманизацији, не би ли култура будућих колена чисто мађарска била. Државноправно становиште, што га је Сас заузео, то је — вели „Напло“ — становиште Баха и Шмерлинга, а не дуализма. „Фигетлен Хирлап“ полемише такође против Саса, вели: „Ми се морамо еманциповати од немачког језика, јер он има најшкодљивији уплив на нашу народност. Пожелано је, да и влада примени мушку одлуку реформаторског учевног одбора, те да се немачки језик и из државних учевних завода изагна.“

У својој шовенској ревности **„Пешти Напло“** иште најстраснијим начином задовољење, што је угарска тробојница из ерлавског табора уклоњена. „Официр, који је то учинио,“ вели тај лист, „не сме више остати у официјском кору војске. Та је војска и наша, и ми је плаћамо. Ми иштемо задовољење. Мађарска влада и мађарски народ не смеју то трпети. Ником не сме бити слободно, боје краљевине Угарске погрђивати. Угарски краљ не сме то трпети. Наша част јест његова част; наше су боје његове; јер круна, коју он на глави носи, то је наша.“

У званичним „Срп. нов.“ од 29. јуна налазимо овај **саопштај**: „Неки странац словенског порекла, по имену Михаило Гавриловић или Радивојевић, који је, како вели, као добровољац, био у другом нашем рату заробљен, пролазећи Србијом, причао је на разним местима, како има у Турској још много српских заробљеника, чиме је дао повода, да су се у многим нашим крајевима узнемирили људи, којима је коначна судбина својих гдекојих чланова породичних из ратних времена неизвесна остала. Министарство иностраних дела тим поводом учинило је све кораке, које је за потребне држало, да би се у том погледу до извесности дошло, и по до сада примљеним податцима могло се констатовати, да наводи Михаила Гавриловића или Радивојевића никако не заслужују поверења. Очекују се још некоји извештаји, који кад стигну, моћи ће се поуздано знати, колико је истине у казивању тога човека, који је међу тим отишао из Србије.“

Као што је већ познато, **француски сенат** усвојио је у својој седници 27. јуна модификован законски предлог о амнестији са 150 против 106 гласова, али у једно усвојио читав низ разноврсних амандмана, исправака. Прво је усвојен амандман, по ком су убице и паликуће искључене од амнестије. Другим амандманом тај је изузетак сведен само на оне убице и паликуће, који су контрадикторским поступком осуђени. Даље је тај изузетак сужен нинардовим амандманом, по ком и они добијају амнестију, којима је већ ублажена пресуда, којом су били осуђени на тешку робију или смрт. На послетку је цео законски предлог са 176 против 85 гласова усвојен. Закон је у тој форми поднет заступничкој комори и она га је, као што нам је јуче жица јавила, усвојила, те је 28. јуна изашао званичан декрет, којим су помиловани сви саучесници у устанку од 1870. и 1871. год. и познијег доба. И сенатова одлука дакле може се сматрати за општу амнестију, јер по њему могу бити амнестовани сви комунарди, осим њих 22. И та 22 биће помилована, али не ће добити амнестију, т. ј. они ће бити на слободу пуштени, али не ће добити грађанска и политичка права, бар не ће одмах у први мах.

Аустрија у Босни и Херцеговини

Други чланак „парламентеров“ под отим насловом гласи:

Већ у самом начину нашег уласка у Босну и Херцеговину беше велика политичка погрешка, која је собом донела читав низ врло непријатних последица, од којих још и дан данас болујемо. Отишли смо у земљу као непријатељи, и тренутак, кога смо се тамо као ослободиоци и избавитељи могли покасти, пропуштен је хотимице, да се не би дирнуло у мађарску силу уображења. Гроф Андраши правио се сентименталним, он није хтео да дирне у својину падишиву, и ту игру све је дотле играо, док се на послетку није обрадовао, што су му конференцијске силе допустиле, да скине са се девичанство и бар да поседне оно, што је одавна мотао имати. Отпор, на који је Аустрија при поседнућу наишла, беше последица те дипломатске идиле, јер после закључка сан-стефанског мира морали смо мухамедовцима изгледати као одвећ излишни посредници, а словенски хришћани у обема земљама, као виновници последњег покрета с ове стране Балкана, надали су се бар истој награди, коју су Бугари добили, те у аустријској интервенцији гледали баш противност од отог.

Аустрија је за њих била сметња жељеној автономији, која се обема земљама не би могла одрећи, да ми од своје стране нисмо тежили на поседнуће. Окупујући земљу као непријатељи и освајачи, морали смо се покасти и као победиоци. Коме? Свим онима, који су нам се отворено или кришом одупрли, а то су били скоро сви становници земље, осим малена дела босанаца хришћана, што стојаху под упливом католичанских калуђера. Отпор се морао силом сломити, али и казнити. Где војнички заповедници упорним општинама нису мог-

ли новчане каштиге наметнути, јер ништа не имађаху, из чега би могли истерати новац, онде су на општине и округе ударили кулук и употребљавали за грађење започетих путева. То грађење путева постало је за раденички народ мало по мало права патња, чему је Аустрија крива. Народ ради на грађењу путева 1. у име старе турске роботе; 2. у име намета за ренитенцију при окупацији и 3. у име **накнаде** хране, што је за време глади народу давана, а за то је Аустрија сиротињу обвезала, да бесплатно гради путеве. На тај начин нарачуна наша администрација стотинама хиљада радних днева, а само се собом каже, да их ми најстрожије утерујемо, јер војничком угледу био би с оне стране Саве одмах крај, како би вредно било, давати отпор. Да богме да се и то само собом каже, да том културном методом не стичемо много симпатије у земљи. Аустрији не може бити задаћа, да стару турску роботу из падишиних закона одржи и за своју циљ употреби. Казнена робота из присилне окупације одржава ренитенцију у живој памети и две године после окупације није то мудар чин, особито како је Аустрија сама крива, што је крвавим жртвама дошла до поседа. Роботу наметати у накнаду за подељену храну гладном становништву, то не само да је противно чуству човечности, него и вишој цељи, која нас је у Босну одвела. Левица не треба да зна, што је десница добра учинила, и човек, који пре по године није имао од чега да живи, тај за цело данас тешко да може бесплатно за то радити, што тада није од глади умрло. Трострука робота при грађењу путева већ је довела до појава, који наш положај у Босни не утврђују. Народ су употребљавали за грађење путева, али од чега да живи на путу, кад за једну од оне три врсте радње није могао искати плату, а и пак је морао јести, да би могао радити. Познато је, да царевинск веће из годишњег прорачуна све брише, што му не годи, и један или бар по милијуна из прорачуна избацити, на век се сматра за заслугу. Колико се су а пролије, какве зле последице настану и колико деморализације често потече због те методе брисања, о томе заступници немају појма. То је баш тако, као кад би кућни старешина, не дајући новца за храну своје породице, мислио, да је тим уклонио све животне потребе њене. Заступничка тела избрисала су преко мере прелиминар за грађење путева, у Аустрији не знају за продуктивне послове, но војничка управа треба путева у окупованим земљама, без њих не може ви своју задаћу испунити, и последица је, да тим строжије иште рад полугладна човека. Погрешке, што су у Босни учињене, падају на терет не само нашој администрацији, него још у много већој мери обема заступничким телима, у којима питање окупације никад није темељно проучено и свагда пресуђивано са по све рђава погледа. Но мора се још нагласити, да овде описан терет прво пада на хришћански део становништва и да се баш онима замерамо, које је требало уверити, да им доносимо слободу и човека достојно биће. Имућни Турчин није био дужан роботати, није ни сад. Имућни Турчин није ни гладовао, кад је Аустрија била побуђена да раздаје храну и оброке хлеба да замењује радном снагом. Ни по ком начину нису Турци дужни радити, а наметни послови, које су наши победоносни ђенерали упорним општинама наметнули, разуме се да су после имућним мухамедовцима путем милости опроштени, јер скоро непојмљив државни разлог говорио је нашој влади, да сву наклоност и милост на Турке излије, не би ли осигурала њихову симпатију спрећу окупације. Изгледа, као да је Аустрија више Турцима за љубав, него ли раји преко Саве прешла, јер хришћански становник не опажа ништа од благодети окупације, до ли право, да земљу може обделавати, од које десетину или трећину мора тачније давати, него ли под турском владавином што је, а при том остаје закупник земље, аграрне прилике само су се толико поправиле, колико се насиље не трпи, а бег своје закупнике не сме растерати. У осталом аграрне су прилике исте, и Турци се могу радовати, што им приходи под аустријском управом боље и тачније утичу, него ли од пре.

Кад се административна радња аустријске владавине испореди с радњом, којом је кнежевина Србија берлинским уговором досуђене јој области рашчистила и аграрне прилике уредила, онда са сажаљењем велимо, или да ми у Аустрији нисмо на чисто, шта хоћемо у Босни, или да имамо довољно добре воље, али да смо у избору средстава и органа врло несретне руке. Које пак органе Аустрија у окуповане земље шаље, ево да наведемо само један пример, који је пак врло карактеристичан за струју, у којој се прилике у Босни крећу.

Политички предстојник **Стернек** позове једног дана бродско становништво, да осветли прозоре, јер ће велика особа тамо стићи. Невин свет мислио, да за цело какав војвода путује да инспицира, те да ће код њих ноћити, или да ће сам војвода Виртембершки доћи. Место велике особе дође у Брод окружни сарајевски предстојник Дежефи, и сироти људи питаху се у чуду, од куд да они славе тог човека, за ког у право не знају, је ли Мађар или Турчин. То је онај исти окружни капетан, који је депешом честитао царевићу заручење са белгијском краљевском кћери и који се није као „ц. кр. окружни капетан“ потписао, него као „мутесариф“ и депешу завршио речима: Да „Алах“ поживи Ваше цар. Височанство. Има ли гр. Дежефи крштеног писма, не знамо, али тако аустријски органи чине ва Балканском полуотоку пропаганду за аустријске интересе! Ми бисмо нашли, да би са свим лоћички било, кад би се њена културна мисија са свим слила у најчистији мухамеданисам.

ДОПИСИ.

? **У Карловцима Сремским** на св. Кузмана и Дамјана. (Саборски одбор. Читаоница неприма органа Анђелићева. Претња и последица отуда.) Јуче су одпочеле седнице саборског одбора. Од чланова дошли су др. Ника Максимовић, Васа Ђурђевић, Светозар Поповић, др. Илија Вучетић и Камевко Јоановић.

Колико сам ја дознао, дошли су до сада ови предмети пред одбор. Најприје су читани били различити одписи министарски, међу тима најглавнији је онај, којим се јавља, зашто се недозвољује састанак црквено-народног конгреса. У одпису се наводе три главна разлога за то, прво што нису досадашњи саборски трошкови утерани, друго што пису закључци последњега сабора још одобрени, и треће, што није ни одбор још приуготовио своје операте и предлоге за конгрес овај, који би се на Спасов-дан сазвати имати био.

Саборски одбор није могао а није ваљда ни тео отпис тај просто на знање само узети, него је изаслао дра Максимовића и Васу Ђурђевића у пододбор, да приуготове предлог за одлуку. Кад и ако дознам за тај предлог и за одлуку саборског одбора, јавићу вам. Ја не знам, шта ће пододбор предложити, шта ли ће саборски одбор закључити, али то знам, да неће ни пододбору ни саборском одбору требати велике муке, да обори и по себи већ скроз ништаве разлоге администраторове. А ко је крив, што закључци последњег сабора нису предложени горе на потврду.? Администратор! Ко је крив, што није саборски одбор у заказано време пред Спасовдан сазван, да расправи и сврши још недовршене операте? Опет администратор! А од куд министар зна, да нису ти операти свршени, — казао му је администратор! Дакле администратор! сам неће и неда да се доврше предлози за сабор, и то само зато, да може то министру за разлог дати против сазивања сабора. У осталом зна се, да предлога имаде и сувише за сабор спремљени и од последњег сабора још исправљени, зна се, да је потреба, да се сабор састане, али то не иде сада у прилог администратору, па ту не треба разлога, док државна власт и сама у том имаде идентичан интерес са администратором. Али докле ће то тако бити, видићемо; ја мислим, да неће добро бити, и да ће администратор обрати бостан прије јесени, ако га није већ до сада обрао.

Ствар је сада до саборског одбора, да узме мушки ту ствар у руке, па да опроба, је ли државној власти више стало до Анђелића, ил до аутономије српскога народа. Или — или.

Други је одпис важан онај, који се тиче несретне вршачке општине. И ту је, како чујем, министар упустио се у стварно решавање, те је укинуо последњу одлуку саборског одбора, а потврдио одлуку административног одбора епархије вршачке, а тај епархијски одбор је управо и створио и подржавао неред у општини, па и сам министар у отпису свом наводи, да је одлука саборског одбора ва закону основана, али да је тобоже у интересу општине одлука административног одбора, а то ће рећи једне партаје. Саборски је одбор ремонстровао против тог министровог решења, а уједно је одредио, да се што пре доврши истрага и уведе ред и законито стање у општини вршачкој.

Други су одписи мање важности, а и предмети други понајвише су обичне административне нарави, о којима ћете ваљда добити још потањега извештаја од кога, који је у стању све да прибележи.

У главном знам још то, да се многе припомоћи за свештенство траже, а особито за горњу краину, која је до сада добивала мању годишњу припомоћ, или сада тражи — па ју у том подупире и генералкоманда загребачка и епископ плашћански, — већу припомоћ од 20.000 фор. због тога, што је ове године завладала тамо велика невоља и глад, те народ неможе баш, да подмири ни одкуда парохијал.

Сад да пређем на вашу једну до душе локалну ствар карловачку, али ипак од опште важности, јер се тиче администратора и његове партаје, ако о партаји његовој у опште може говора бити. Из ове вести, коју ћу вам сада приопћити, видићете, да те партаје овде у Карловцима нема. Ал ево вам те вести, па судите онда о том сами.

У овдашњој читаоници од вајкада је био тај обичај, да је читаоница увек дотичног патриарха или администратора позвала, да приступи као члан читаоници. Тако је то и сада учинила читаоница код администратора, и он се позиву том одазове и депутацији изјави, да приступа као члан читаоници и упита, шта ће имати да плати. Депутација му одговори, да ће концем године читаоница намиру поднети. С тим је администратор уврштен међу чланове наше читаонице. Али председник читаонице хтео је да читаоница декрет о том администратору изда, а ми смо се други томе противили, јер се није то ни до сада тако радило, а и по нашим штатутима је то сувишно. Међутим док се је о том декрету радило, говорило и препирало, дотле су неки чланови у одбору изнели предлог, да читаоница држи познати новосадски лист и орган епископа бачког и садањег администратора архидијецезе. Одбор није на тај предлог никакова закључка први пут донео, него је то изнео пред скупштину. Скупштина опет држећи се строго штатута по којима такав предлог спада само у делокруг одбора, вратила је предлог опет одбору натраг на коначни закључак. Присташе тога предлога скупе међутим 17. потписа за исти предлог од таквих чланова читаонице, који нису смели ускратити подписа свога бојећи се освете од администратора, али су изриком то казали, да за предлог тај нису и неће гласати. И збиља је предлог тај на то у одбору срамно пропао са шестнајест гласова против два. И тако је дакле овде администраторова књига спала на два слова. Међутим је и онај несретни декрет доготовљен био, те ће после свега тога однети администратору председник и перовођа читаонице лепо и ласкаво написани декрет. Но чујте сада администратора! При уручењу декрета одговори он депуцији, да он сада тај декрет само условно прима, ако читаоница пође од сада другим путем, а не ко до сада, да држи листове влади и држави противне и у два примерка, а лист држави и влади пријатељски неће ни у једном примерку да држи. Ако тако узтраје и даље, он (— администратор —) ће читаоницу нашу дати распустити. Кад му је на то депутација одговорила, да невиди разлога тому; да читаоница по штатутима својима има право да држи листове, које оће, и да то не може бити поводом распусту читаонице. „Ја ћу већ код генералкоманде знати и моћи израдити, да се читаоница распусти; ја знам, да ћете ви онда на мене опет викати, али ја се тога не бојим“ — био је администраторов одговор депутацији.

Дакле и у приватним грађанским одношајима мисли се ломити и косити, није доста херостратске славе на пољу црквене аутономије. Међутим не бојимо се ни ми овакови претња, и држаћемо се закона и наши штатута, па било то реакцији по вољи не било.

После овакове изјаве администраторове почела је опет његова клика да кортешује на ново за свој очист, али су сада жалостније прошли него први пут и тако ће проћи свагда и одсад, па ма читаоница и распуштена била, али ће барем сачувати част своју, боље нам је и распуштена него чашћу окаљана читаоница! За сада то и толико, а у будуће јавићу вам и више што, ако ми дадете простора у вашему листу за дописе одавде.

Меленци 28. јуна. — Српско народно позориште посетило је ову варошицу почетком јуна месеца и пошто је приказало 12 ком. у предплати и 3 ком. ван предплате — одпутоваше у Тител. Овде нам ваља као радосну појаву регистровати, да је позоришно друштво како у Бечкереку тако и у Меленцима не само свесрдно прихваћено него и без дефицита своје преставе доконало. Ово је за нас у толико пријатнија појава, што знамо, да меленачка публика већим делом од економије живи и тако баш на прагу жетве тешко јој беше на позоришне преставе последњу крајцару издати. Овом приликом морамо изјавити особито признање меленачком позоришном одбору, а поглавито његовом вредном претседнику господ. Паји пл. Бибићу — који је и евентуални дефицит зајамчио и господ. Ђури Клајићу (Димитријеву) који је арену безплатно саградио и у свему им на руци био.

Што се тиче престављања — можемо рећи — да су чланови ту исту хвалу и признање од наше публике заслужили као и у Бечкереку. Репертоар је у договору са мештанским одбором углављен био, а приказата су махом нова парчад.

Од кад се оно последњи пут растадосмо с друштвом нар. позоришта па до данас — друштво је знатне кораке учинило. Да смо овде опште а не лично мнење изрекли — то нам најбоље сведочи онолика хвала наших несрпских суграђана у Бечкереку — који рекоше, да још бољих глумаца тамо до сад не беше. Приметисмо да је међу члановима лепша слога него пређе.

Г. М. Ружић својим пријазним понашањем знао је свугде публику заинтересовати. Његова глумачка вештина сувише је добро нашем свету позната, него да му ми сад хвалу дижемо; та он је сам себе надмашио. Госпођа Драга Ружић нас је и овом приликом уверила, да је у потпуном смислу **српска** глумица; српски тип не би нико знао српскије приказати. Гђа Јеца Попићева приказује обично улоге, које не изазивају тапшање обичне публике — али озбиљнији пратилац преставе радо ће јој признати вештину, јер она увек с вољом неусиљено преставља. Гђца Ленка Хаџићева беше на жалост оболела и тако препречена да нам у свима нијансама своју вештину покаже, иначе колико јој здравље допушташе — она је играла увек с осећајем. Господ. Анд. Лукић је леп напредак показао и он може с поносом погледати на резултат свога глумачког студовања. Господ. Грга Добриновић — то вам је најсрећнији глумац, јер њему аплаудује публика, ди се само појави, он има у сваком месту познаника нови и пријатеља стари — а осим тога Талија му определи занимање оно — које свима слојевима друштва не само у позоришту, него и иначе у животу највише годи. Така једнодушна симпатија публике треба да га подстиче на даље озбиљније студије финијих шаљивих улога, јер ту ће стећи глумац трајније славе, него у тапшању моментано раскалашне, често и неиспитујуће публике. Ово је пријатељска реч — а да је господ. Барбоч увек знао хумор произвести то му сведочи она предусретљивост, што је у Меленци могао искусити. Nunc venio ad fortissimam...! Госпођа Мицика Рајковић је за нас сасма нова појава и ми одма прво вече одлучно изјависмо, да је ово велика аквизиција за наше позориште. Г. М. Рајковићка осим тога што је иначе од природе чистим и лаким органом, сасма природно-гипким кретањем и иначе ванредно пријазним манирима обдарена, показала нам је још и ту добру страну — да се дубоком студиом бави. Наши глумци већим делом немају никаква глумачка школовања, упућена су дакле на сопствено студовање; но то је сувопарно занимање и само сујета вештака и виша амбиција су мамац за озбиљно студовање, као што је код ње случај. У наивним улогама неће јој се наћи такмаца. У г. Сави Рајковићу упознасмо интелигентног вештака, који слабо мари за буран тапш, него више смера приказивањем на стварну критику. Колико су ова два члана на брзо опште уважење стекли, то нека им за доказ послужи она пријатељска предусретљивост од стране меленачке публике, што им сваком приликом указаше као и онај свечани спревод њиховог јединчета. Ових дана нам дође вест, да је г. С. Рајковић и госпа му иступили из нар. позоришта. Ако се ова вест обистини, онда ће то данас одвећ јак удар бити за позориште, јер нама ове две снаге нису на одмет — јер их нисмо у стању сличним заменити. Позориште без г. С. Рајковића и госпе му то је баш risum teneatis amici! То би од сад значило не само моралан — већ свакако и новчан дефицит у сваком месту.

Што се тиче прихода за време овд. бавлења, то смо довнали, да је друштво одавде за 15 престава свега 1140 фор. однело — односно од мештанског одбора толико примило и без икаквог дефицита у Тител отишло. Меленчани су их из Бечкерека безплатно донели — а у Тител одоше о свом трошку.

Мило нам беше, када извештај последње седнице нар. позоришта читасмо, да је г. Ружићу дата ренумерација, јер он ју је својим знојем заслужио, али жао нам беше, да су наше остале прве снаге из обзира остављене — тако не раде изображени народи са својим вештацима, јер ко тако ради, тај се мора надати, да ће га први и најомиљенији чланови овог лепог народног завода напустити. Да се разумемо не само овде него и у — Н. Саду! **Ataxerxes.**

= **Из чаковачког изборног среза** 27. јуна. „Радуј сја израиљу“! У моме последњем допису јавио сам вам о посланичкој кандидацији Беле Водианера, а данас на радост насколикога израиља могу вам саопштити да је кандидат послаником постао. Чиниоци, који су у овом избору најважнију улогу играли, јесу на првом месту, несвест романских бирача, добра вечера, коју је г. Водианер још пре избора својим вернима дао, и још друга сретства, која су само опозицијоним кандидатима забрањена; тако н. пр. противна странка, која је за свој народ као научњака и политичара заслужног старину Фрању Пулског кандидовала, није ништа радити смела, чиме би се и најмање у корист његове кандидације упливисати могло; док су међутим противници задругарима овде постојеће задруге за штедњу и предујам од г. Водијанера један улог у износу од 20.000—30.000 фор. а. вр. са условом на више годишњи отказ свечано обећати смели, и чланови овог завода повероваше ласкавом обећању, и учинише своје подворење г. кандидату.

Г. Водианер их је срдачно дочекао, и најсвечаније обрекао да ће их са добрим саветом као стручњак за унапређење њиховог младог завода свагда потпомоћи. — Задруга тражи новаца а г. Водианер нуди добра савета! — Was kauf ich mir dafür?!! Сасвим је наравно дакле да је знатни бервианер послаником постати морао, који је узгред буди речено у својој беседи којом је свој програм развио жељезницу преко Чакове, економску школу, порезно звање и за цело добре и родне године обрекао! Herc, was willst du noh mehr?

Већина бирача искала је, — почем нит мађарски нит немачки не разуме, да им што и романским језиком каже, но почем г. посланик ни укресати не уме, остала им је жеља јалова, — али нек им зато ни најмање жао није. —

Ово вам је у кратко програм великог финансијског капацитета, која су празна обећања у свима говорима за време бавлења г. посланика међу намаја опетована, но најкарактеристичније је обећање о жељезници приликом говора којег је г. посланик при бакљади држао, увикнуо је значајним тоном, да нам има једну тајну да повери, а та је: да ћемо помоћу његовог избора за посланика до жељезничке пруге преко Чакове доћи, и да после ови хрђави неродних година за цело добре и плодне године наступају; приметити још морам, да је све ово пре избора било.

Фрању Пулског кандидовало је језгро чаковачке интелигенције, а пријава за исту потписана је и од петорице чаковачких Срба; но нека ово никако не даде повода сумњи, као да чаковачки Срби народносну опозицију напуштају; та приликом овога избора увидеше какове сметње чине они, у чијим је рукама власт, против избора Пулскија, који за Мађаре такове заслуге има; зашто се дакле неби гонити дали за народносног кандидата, и будите уверени, да ће мо у дослуци са независним и честитим Романима о идућем избору Романа кандидовати, а као што неке појаве које су приликом овога избора на површини избиле показује, са изгледом на успех.

Када споменух равне појаве, да се сетим и једног заблуђеног мајчиног јуристе, који је помоћу Сервицкове стипендије до тога дошао што је данас, па ваљда из благодарности, према сени тога српскога добротвора агитује и кортешује за семитског посланика. Заиста велика жалост за г. Стуру — тако се тај јунак зове — да животопис свога добротвора невна, јер би онда вацело, својих се дела стидети морао; а још већа жалост што се стипендије српских завештатеља таковима дају, који српски нит осећају, нит говорити знају.

НОВИЈЕ.

— „Дељи-Телеграфу“ јављају из Цариграда 26. јуна, да је црногорски заступник Радонић за то остао у Цариграду, што је **Порта** **црногорској** **влади** **дала** **уверења**, која су је задовољила.

— Годишњи банкет Кобден-клуба одржан је 29. јуна у Гринвичу врло свечано. Осим говора у славу енглеско-француског савеза није било политичких беседа. Француски посланик Шалмел-Лакур даде израза нади, да ће Енглеској и Француској поћи за руком, да међу свим интересима нађе посреднички пут.

Разне белешке.

(Новосадска депутација у ствари железничког моста међу Новим Садом и Варадином) отишла је јуче на пароброду у Пешту, по што је министар комуникација поручио, да је вољан, примити је. Од изабране четворице депутираца отишла су само њих двојица, новосадски заступник на земаљском сабору, г. А. Хаџић, и овдашњи католички опат, г. Бенде. Умољен је земаљски заступник кулпинског среза, г. Милош Димитријевић, да се придружи депутацији, на што је исти одговорио, да ће то драговољно учинити. У депутацији су изаслана и два представника петроварадинског комунитета, који ће за једно са новосадским представницима поднети дотичну молбу. Позван је и карловачки комунитет, да се придружи депутацији, но није нам познато, јесу ли Карловци у том погледу што учинили.

(Стање летине у хрватско-славонској Крајини.) По извештајима од месеца јуна о. м. повољни су, као што званичне „Народ. нов." јављају, у обште зимски усеви, именито пшеница. раж и јечам, а исто тако и јарица, раж и зоб, те има наде доброј, а местимице врло доброј жетви, што се у опште једино не може рећи за некоје котаре личко-оточког окружја, у којима крајевима се онако зимски усеви у малој мери сеју, дочим су у госпићком, перушићком и оточком котару пролетњи усеви много страдали од црва. — Елементарне непогоде уништиле су делимице и зимне и пролетње усеве, као у обштини косињској котара перушићког поплавом, у Стајници котара брињског и у Одворци котара ориовачког провалама облака, за тим у некојим местима котара брињског, новског и гарчинског и старо-павовачког тучом. — Кукуруза је у обште довољно засејано те и добро успева, тако исто хељда и просо. — Кошња је са мелим изнимкама била повољна. — Воћњаци и виногради страдали су много од прошле строге зиме и неповољног времена у месецу мају и за то је род слаб, именито биће врло мало шљива.

ПОЗИВ НА ПРЕТПЛАТУ.

Почетком јула одпочиње нова четврт за оне поштоване претплатнике, који су само до пола године претплатили. Учтиво их овим опомињемо за раније, да изволе настојати око поновљења претплате.

Лист се без готове претплате неће моћи никоме слати, за то умољавамо поштоване претплатнике, да претплату за времена, и то најбоље путем поштанских упутница, послати изволе, како би се лист без прекидања одправљати могао. Наруџбине без новаца неће се моћи уважити.

Претплата, огласи, као и наплате за то, нека се изволе упутити на администрацију „Заставе", а само дописи и остало, што се односи на уређење листа, нека се изволи слати уредништву „Заставе".

Умољавамо пријатеље листа, да не пожале труда, поштоване сународнике, који би листа држати могли, побуђивати на претплату листа.

„Застава" излази четир пута преко недеље.

Претплата остаје за аустро-угарску монархију, српске државе и покрајине:

На целу годину	14 ф.	или 35	дин.
На по године	7 „	„ 17½	„
На четврт године	3 „ 50	„ 9	„
На месец дана	1 „ 20	„ 3	„

За остале земље и то: за Немачку годишње 18 ф., за Швајцарску, Романију, Русију, Италију и Бугарску 20 ф., а за Француску и Америку 24 ф., или сразмерно на четврт године.

У Новом Саду 15. јуна 1880.

Власништво и уредништво „Заставе."

ЈАВНА ЗАХВАЛНОСТ.

За Новака Ковачевића, родом Црногорца, ученика V. разреда на новосадској гимназији, који је добровољним прилозима издржаван, прилагали су у течају прошле школске године ова господа, а наиме:

Д. Кода 7 ф. 71 н., Стеван Гавриловић 6 ф., Младен Максимовић и А. Хаџић по 5 ф. 50 н., Ј. Г. Адамовић, др. Илија Вучетић, М. Димитријевић, др. Милан Ђорђевић, др. Стеван Павловић, Арсен Пајевић, др. Мих. Полит, браћа М. Поповић, Ст, Поповић Пеција, Светозар Савковић, др. Милан Савић, Љубомир Стефановић и М. П. Шилић по 5 ф., Павле Гостовић и Коста Рајић по 4 ф. 50 н. Свега 98 ф. 71 н. а. вр.

Осим овога скупио је Мита Марковић општински бележник у Јарковцу ове прилоге: од Милана Марковића кнеза 50 н., од Јефте Попова касира 50 н., од Јаше Векецког председника црквене општине 2 ф., од Јаше Бандуле ешкута 20 н., од Марка Папића подкнеза 20 н., од Васе Радованова општинара 1 ф., од Косте Јосифовића поседника 40 н., од Мите Марковића бележника 1 ф., од Арона Пешића 2 ф., од М. Б. Михајловића 3 ф., од М. Д. Марковића 1 ф., од Григорија Кнежевића пароха 1 ф. и од Јакова Крауса 20 н. Свега 13 ф. а. вр.

Тако је са горњим прилозима прикупљено свега 111 ф. 71 н. што је овако употребљено:

на рану — — —	61 ф. 19 н.
„ књиге — —	9 ф. 30 н.
„ одело — — —	30 ф. — н.
„ ситне потребе —	11 ф. 22 н.
	111 ф. 71 н.

Полажући овим јаван рачун о поменутим прилозима изричем уједно и свима горњим прилагачима у име ученика Новака Ковачевића најтоплију захвалност на њиховој дарежљивости наиме не могу пропусти а да се нарочито не захвалим овдашњем гостионичару Лазару Јеремићу који је истом ученику преко целе године безплатан ручак давао.

У Новом Саду 12. јула 1810.

М. Димитријевић.

КЊИЖЕВНЕ ВЕСТИ.

У Београду је изашла нова књига

СОЦИЈАЛИЗАМ

и

радничко питање.

Превео С. П. Б.

Цена 50 н.

Пошто је у нашој књижевности ово једина књига, у којој је посве објективним разлозима најочигледније доказано, да је социјализам и његова доктрина проста утопија; можемо је најтоплије препоручити нашој читалачкој публици.

Наручиоцима на више дајемо 20 проц.

У Аустро-Угарској може се добити једино у

КЊИЖАРИ

ЛУКЕ ЈОЦИЋА и др. у Н. Саду.

С поштовањем

С. П. Б.

Курс бечке берзе 1. (13.) јула.

5% металица	72.50
5% народног зајма	73.50
Аустријска златна рента	87.80
Угарска златна рента	109.70
Државни зајам од 1860.	134.—
Акције банчине	820.—
Кредитне акције	280.10
Лондон	117.90
Угарске разтеретнице	95.—
Темишварске разтеретнице	93.75
Ердељске разтерентице	94 —
Сребро	—.—
Ц. кр. дукати	5.54
Наполеондори	9.35
Немачке марке	57.75

Ред пловидбе

путничких пароброда од 21. априла почињући, до даље наредбе.

од **Новог Сада** у **ЗЕМУН**: сваки дан изузимајући уторник, у ½5 сата по подне.

од **Новог Сада** у **ТИТЕЛ** средом и недељом у ½5 сати по подне.

од **Новог Сада** у **ОРШАВУ-ГАЛАЦ и РУШЧУК-КОСТОЛИ**: понедељником, четвртком, и суботом у ½5 сати по подне.

од **Новог Сада** у **ПЕШТУ**: сваки дан изузимајући петак у ½11 сати пре подне.

Отправништво.

ОГЛАСИ.

ОГЛАС ДРАЖБЕ.

Од стране господарственог уреда Петроварадинске имовне обћине даје се на знање, да ће се ради извајмљења права ватања пијавица у барама поменуте имовне обћине на једну или више година 9. августа 1880. код господарственог уреда у Митровици у 9 сати пре подне јавна дражба са писменим понудама обдржавати.

Понуде мораду до почетка дражбе предане и са 5% од понуђене своте као жаобине у готовом новцу или у ценбеним папирима по банковној вредности провиђене бити.

Досталац имаће половицу једно годишње најамне своте као јамчевину уплатити односно жаобину до те своте попунити.

Митровица 7. јула 1880.

3—3 **Господарствени Уред.**

Објава.

У мануфактурној трговини М. П. Живановића у Панчеву могу одмах два шегрта примљена бити који ће се после двогодишњег службовања за калфе произвести.

ВЕЛИЗАР БОБОРОНИ
као тутор заоставштине пок.
2—3 М. П. Живановићаа.

СТЕЧАЈ.

На управљено парохијско место у Бачинци овим се стечај расписује.

Проситељи имају своје нужним сведочбама снабдевене молбенице за 4 недеље рачунајући од дана првог уврштења расписа овог овамо поднети.

У Карловци 17. (29.) јуна 1880.

2—3 **Конзисторија архидиј. карловачке**

КЊИЖАРА

ЛУКЕ ЈОЦИЋА и ДР. У НОВОМ САДУ

треба два практиканта или шегрта. 3—3

ПРОДАЈА ДОБРА.

Продаје се под повољним условима у право властитости 46 кутошки ланаца на сентомашком атару, добре ораће земље, на којој има једна кућа са шталом за 30 комада стоке. Који желе купити могу се потање известити у Сентомашу код бележничког звања или у Хеђепу код земљепоседника **Kiss Abela**. 1—3

Мануфактурна трговина

СИМЕ С. СТАИЋА

у Руми

потребује једног спомоћника и једног шегрта који може одма ступити. 2—3

За сваку газдарицу неопходно нужно!

цес. крал. привилегисани

ПРАШАК ЗА ПЕЦИВО

прве аустријске творнице прашкова за пециво

од Carl Russ & Comp.

Wien, I. Bez. Weihburggasse 21.

Наш прашак за пециво (издашни или суви квасац) подпуно замењује ма какав други квасац. Не квари се никад, може се дакле на прибору држати, даје пециву финији укус покрај уштеде у јајима и масти, успоставља брзо и једнако рашћење теста боље него најбољи квасац, уштеђује много времена, јер се немора чекати да тесто узкисне, шта више ни код уштипака, и неможе никад надимање да проузрокује. — У паклицама по 5, 20 и 50 нов. Упозорује се на потварине, које никакве вредности немају.

Препродавци добијају умерен рабат. 12—12

Позив на учествовање

Основали смо велику contremine-консорцију са

угарск. златном рентом

(Speculation à la baisse) где сваки по вољи учествовати може. За сваки номинални 1000 фор. угарске златне ренте сматрамо своту од прилике 40 ф. у готовом или у папирима од вредности за довољно; за провизију и courtage рачунамо само 50 н. на 1000 ф. (код те спекулације нема никакви други трошкова). Сваки удео посебно се уређује. Поближе обавештаје и опширније разлагање ове спекулације, њезин ток, време почетка, и закључка садржава уводни чланак „угарска златна рента" у бр. 5. „Leitha" часопис за народно привредне интересе, који се поред захтеваног обавештаја — франко и бадава — шаље.

Наручбине за ц. кр. берзу

за све врсте спекулације

тачно и дискретно уз врло умерену провизију 9—10

Bankhaus „Leita" Wien Heidenschuss 1.

БРЗОЈАВ ИЗ ПАРИЗА.

Наложено нам је, да следећи брзојав саопштимо, те и садржај овога огласа најтоплије препоручимо. Услед

РУШЕЊА ТУЈЛЕРИЈА

морају се велики

Magasins reunis, Rue de Rivoli

у Паризу испразнити. Одонуд овамо послата роба **из првих творничких места**, продаје се **скоро за бадава, за мање од половице производне цене**. Молимо за брзу **писмену наручбу**, које ће најтачније извршена бити.

Роба од британија-сребра.

Британија-сребро је једини на овом свету постојећи метал, који и после 30-годишње употребе тако исто бео остаје, као право сребро од 13 лота. Јамчимо за исту робу тако сигурно, да се овим јавно обвезујемо, новце одма без устезања повратити, ако икада поцрни или пожути.

18 ком. ножева, виљушака и кашика од брит. сребра, по 6 ком. сви 18 заједно ф. 3.75

6 „	исто таки кашика за каву пре	3.— сад само ф.	—.60
1 „	кашика за чорбу од бр. среб.	3.— „ „ „	1.20
1 „	кашика за млеко од бр. среб.	1.50 „ „ „	—.60
1 „	тацли од брит. сребра пре	5.— „ „ „	1.50
6 „	исто таки рашлица за ножеве	4.50 „ „ „	1.50
1 „	кутија за шећер од брит. среб.	4.— „ „ „	1.20
1 пар	чирака од брит. сребра, пре	3.50 „ „ „	1.20
1 ком.	звонце „ „ „ „	4.— „ „ „	1.42
1 „	чашица за јаје „	60 „ „ „	30
1 „	сланик „	2.50 „ „ „	75
1 „	држак за сирће и зејтин „	8.— „ „ „	4.50
1 „	„ за палидрвце од бр. среб.	3.— „ „ „	—.95

Сатови за џеп.

Сваки је сат најфиније репасиран, на секунду регулиран, за које се 5 година јамчи.

Најбољи и најјефтинији сатови на свету!

Један диван сат-цилиндер од најтежег никел-сребра, на секунду репасиран, истом се бадава додаје ланац од правог double-злата, медајлон кључић и etui од кадифе, пре ф. 15, сад само ф. 5.50.

Један диван сат-анкер од тешког никел-сребра, на секунду регулиран, ком се такођер бадава додаје ланац од double-злата, медајлон и etui од кадифе, пре ф 21.— сад само ф. 7.25.

Један сат анкер од правог сребра, од 13 лота од ц. кр. новчаног уреда пунциран, са 15 рубина, осим тога је позлаћен на нов електричан начин, на секунду репасиран, пре ф. 27.— сад само ф. 11.20

Један џепни сат ремонтоар од double-злата, врло лепо извезен, навија се без кључа, пре ф. 24.— сад само ф. 10.75 заједно са ланцем од double-злата.

Један златан сат за госпође, са финим ланцем око врата пре ф. 36.— сад ф. 19.—

Један златан ремонтоар сат за господу, од ц. кр. новчаног уреда опробан, јамчи се 5 год., пре ф. 70, сад ф, 35.—

Један сребри **Washington**-ремонтоар-сат са лепим позлаћеним ланцем, најфиније што се међу сребрним ремонтоарима налази, пре ф. 30.— сад ф. 16.—

Један **Washington**-сат што буди, са апаратом што ларма, најфиније регулиран, за писаћи сто такођер употребљив, пре ф. 12.— сад само 4.80.

Ко за мали новац диван сат жели имати, нека се са наручбином на доњу атресу што пре пожури, јер је количина сатова мала а и цена је тако ниска, да на другом месту то исто четвороструко кошта.

Најобманљивији, најфиније **имитирани**

Брилијантни накит.

Овај припознати накит, који се као најсавршенији означити може, што се у овој струци досад произвело, намењен је услед свога недостививог сјаја, да уклони прави накит, који се огромним сватама набавља, јер нема на свету тог јувелира, који би био кадар имитиране ове брилијанте од правих разликовати пре него што би их строгом испиту подвргао. Савколики накит обложен је са правим double-златом.

1 брилијантни прстен, по најфинијој, најновијој златној фазони само ф. 2.—
1 пар брилијантни минђуша, обложене са 1 или 2 бисера и у имитир. сребру ф. 2.50.
1 брилијантни брош са више од 20 камења ф. 2.50.
1 брилијантни медајлон за чудо лепе златне фазоне ф. 2.50.
1 брилијантни крстић на врат, у лепом облику само ф. 2.—
1 брилијантна гривна само ф. 2.50 изванредно обманљива.
1 брилијантни диадем или обруч за косу фор. 2.50.
1 пар брилиј. игала за косу ф. 2.50 најмодерније овог века.
1 ланац око врата од double-злата, најфиније млетачко плетиво пре ф. 10.— сад само 2.50.
1 кратки лакчић за сат од double-злата пре ф. 5.— сад 1.50.

Роба од стиве.

1 смотник од праве стиве, са наметком од правог ћилибара са фигурама и вештачким изрезотинама пре комад ф. 2.— сад сва 3 ком. заједно ф. 1.50.
1 лула од најфиније умјетне стиве, окована са лимом од правог кина-сребра пре ф. 5.— сад само ф. 1.20.
1 смотник од имитираног ћилибара за смотке и цигарете у најфинијем etui од кадифе пре ф. 5.— сад само ф. 1.20.

Роба се врло нагло продаје, с тога се за што скорије припошиљање наручбине умољава

Тога још није никад било!

2000 комади прави енглески пледова за пут.

Овај за кућу и пут необходно нужни предмет препоручује се особито становницима из провинције. Ови су пледови случајно на нас за продају приспели, јесу од најфиније и најтеже енгл. плед-тканине, веома велики и широки, могу се на путу као покривач или кревет употребити и још после неколико година може се од ове изврстне тканине читава гардероба направити. Пређашња дуљанска цена била је ф. 14.— а сад само ф. 5.—

2000 комада свилени марама за госпође
пре ф. 4 — сад ф. 1.75 комад.

Рубље за господу и госпође

за пролеће и лето.

13.900 кошуља за господу од најбољег платненог ширтинга са глатким или фасонираним прсима пре ф, 4.50 сад само ф. 1.50. Прса су четворострука.
6250 кошуља за госпође са богатим, фино извезеним швајцарским уметцима пре ф. 6.— сад само ф. 1.50. Ради изврсне каквоће одликоване.
3000 ноћни корсета за госпође, са за чудо лепом везитбом уз целу дужину пре ф. 7.— сад само ф. 1.50, од тешког порхета такођер ф. 1.50. Врло леп комад за сваку госпођу.
2450 гаћа за госпође, са плисеом и везом од најбољег шифона или јаког порхета пре ф. 4.50 сад само ф. 1.50. Исто тако за господу.
1900 ком. домаћег великог румбурског платна, комад 30 рифи, најбоља за сваку породицу необходно нужна тканина, комад само ф. 5 50 продаје се уз јамчење.
1000 креветних хаљина од конофоса, зајамчено, макар се и са цеђом прало непушта боју, комад 25 рифи, боје смеђе, плаве, љубичасте и копкасте ф. 3.70, црвено коцкасте 4.50.
2450 столни гарнитура, састојећи се из 12 салвета и вел. чаршава од дамаста. Све са чудноватим нацртима цвећа изведено, пређашња цена ф. 7.— сад све заједно само ф. 2.85, заиста необходно нужно за сваку кућу.
10.000 туцета франц. џепни марама од батиста са бојадисаним, боју не пуштајућим окрајцима, све порубљено само ф. 1.— туце.
1000 ком. oxford-кошуља за господу, четвороструке, са 2 огрлице, пре ф. 3.50 сад ф. 1.70.
1000 ком. кошуља од бојадисаног кретона пре ф. 3.50, сад само ф. 1.70.

Огртачи против кише, од каучука

и горњи капути.

Ови изврстни огртачи против кише одликовани су са 15 колајни због своје ваљаности, а ради своје двоструке цели, јер кад је киша употребљују се као капути, а кад је лепо време као горњи капути, те тако су најбоље, најјефтиније и најпрактичније одело. Ови двоструки капути коштали су пре ф. 18.— а сад се могу за чудноватo јефтину цену од ф. 9.30 добити. Нека нико дакле не пропусти то одело набавити се, у толико пре што се у свима величинама добити може.

3200 туцета

Свилени џепни марама.

Ове мараме су од једне пропале творнице на распродају приспослате пре ф. 14.— туце а сад фор. 6.50. За свилу се јамчи, услед брзе продаје умољава се за наручбине.

5040 костима од кретона за госпође

направљен од најфинијег француског, са множином цвећа извиђеног, сасвим новог модерног millefleur-тканина, или од обљубљеног руског платна, све са дивно искићеним огртачем, најлепше, најмодерније, најпрактичније и најјефтиније за пролеће и лето. Пре ф. 20.— сад цела гардероба само 6.50. За ваљаност боје се јамчи.

4920 одела од кретона за госпође

од најфинијег француског кретона и millefleur-тканина или од најтежег и најјачег руског платна, пре ф. 15.— сад само ф. 4.75 најновије за пролеће и лето.

Ако неби што по вољи било прима се натраг и измењује се без замерке, по жељи се и новац враћа.

Поново препоручујемо п. т. публици ову пробитачну прилику да не пропусти, која се само сад десила, него да наручбине помножи и са истима се пожури, да би се сваки појединац задовољити могао, јер већ при првом огласу врло се много распродало.

Haupt-Depot internationaler Fabrikate von A. Fraiss,

Rothenthurmstrasse, gegenüber dem erzbischöflichen Palais, Wien. 1—3

Одговорни уредник др. Милан Ђорђевић.

Српска народна задружна штампарија.